

25.71x27.74	1	עמוד 18	הארץ - כותרת	23/03/2018	62844411-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הציוני שחשב אחרת נגאל מהשכחה

חיים מרגליות קלוורסקי הקים יישובים יהודיים רבים בגליל, וגם תמך במדינה דו-לאומית. במלאת 150 שנה להולדתו מתעורר מחדש העניין בו

נעה שפיגל

מושב מרגליות שבגבול לבנון קרוי על שם חיים מרגליות קלוורסקי, אבל נכדתו, פרופ' עדנה קוט, הודתה בשבוע שעבר שהיא לא בטוחה שכל תושביו יודעים זאת. קלוורסקי היה פעיל ציוני שקנה אדמות ברחבי הגליל, אבל בניגוד לרבים מבני דורו שמו נשכח והוא כמעט שאינו מונצח. לקוט יש הסבר לכך: שאיפתו לש" לום ולדו-קיום עם ערביי הארץ. "האיש הזה הודר", היא אומרת, "והוא הודר בגלל 'ברית שלום' (תנועה יהודית שדגלה בהקמת מדינה דו-לאומית ובה היה חבר). העניין של לקרב יהודים וערבים היה אצלו מאז שהגיע לארץ יש-ראל. הוא אמר שאם לא נחיה עם

הערבים בשלום או שתהיה חלוקה של הארץ, יישפך פה דם". בהקשר זה מזכירה קוט אחד מהסיפורים הרבים שאספה על סבה: "כשהוא קנה אדמות מאפ" נדים, זה נישל את הפלאחים מע" בודתם. הוא ביקש מהברון כספים לפיצויים, והם קיבלו אותם למ" רות ההתנגדות של פקידי הברון". היא מבקשת להבהיר שבניגוד לח" לוקה המקובלת היום כשיח היש-ראל, קלוורסקי היה ציוני מוש" בע שהביטחון ניצב בראש מעייניו, אבל גם אדם רודף שלום.

במלאת 150 שנה להולדתו של קלוורסקי, נראה שהתמונה משתנה מעט. במרגליות מוצגת כעת תערוכת צילומים היסטוריים מחייו של קלוורסקי. המשנה לנ" שיאת בית המשפט העליון בדימוס הערבים בשלום או שתהיה חלוקה של הארץ, יישפך פה דם". בהקשר זה מזכירה קוט אחד מהסיפורים הרבים שאספה על סבה: "כשהוא קנה אדמות מאפ" נדים, זה נישל את הפלאחים מע" בודתם. הוא ביקש מהברון כספים לפיצויים, והם קיבלו אותם למ" רות ההתנגדות של פקידי הברון". היא מבקשת להבהיר שבניגוד לח" לוקה המקובלת היום כשיח היש-ראל, קלוורסקי היה ציוני מוש" בע שהביטחון ניצב בראש מעייניו, אבל גם אדם רודף שלום.

והיועץ המשפטי לממשלה לש" עבר, אליקים רובינשטיין, שחקר את מקומו בתולדות היישוב, הר" צה על פועלו השבוע בכנס מחקרי הגליל ה-20 במכללה האקדמית תל חי. גם לרובינשטיין יש הסבר לכך שקלוורסקי נשכח: "מחקר אותו כי הוא היה מין קצה שמאלי. בשנותיו האחרונות הממסד היה דוד בן-גוריון, והוא היה בשוליים. אם אתה איש שוליים במשך הרבה שנים ואין לך חוג ציבורי, מפלגה או תנועה, אתה נשכח מהלכות". קלוורסקי נולד בפולין ול" מד אגרונומיה בצרפת לפני שבא לישראל ב-1896. הוא דיבר שש שפות, וב-1900 כבר פרסם מא" מרים בעברית, מספרת נכדתו. לדבריה, "הוא היה אדם שחי לפי אידיאולוגיה". עד כדי כך שכמ" עט החמיץ את החתונה שלו, כפי שסיפרה לקוט בתו, חרמונה: "הוא טלגרף שיש ועידה ציונית בוורשה אז הוא לא יכול להגיע. אבא שלו היה אמיה. הוא דאג שכולם יגיעו לוורשה והחתונה התקיימה שם". פעילותו גם הפגישה אותו פעמיים עם בנימין זאב הרצל. כמו אצל אידיאליסטים אחרים, גם אצל" לו נדחק השאר הצדה: "המשפ" חה היתה דבר שולי. פעם אחת בן דודי ואני אמרנו 'סבא, אולי תביא לנו משהו', והוא אמר שיביא גדי. עד היום לא ראינו אותו".

בתחילת המאה ה-20 רכש קלוורסקי בשם הברון רוטשילד אדמות להתיישבות יהודית בגליל, שעליהן קמו מושבות כמו מנח" מיה, כנרת, אילניה וכפר תבור. במלחמת העולם הראשונה, כפי קיד הראשי של יק"א (החברה היהודית להתיישבות) בגליל הע" ליון, פעל ליישוב האזור עם אנ" שי ארגון השומר. הוא הקים את איילת השחר, מחניים ויישובים נוספים, היה שותף ליישוב מטר" לה וסייע בהקמת חצר תל חי. קוט מספרת שאחרי שנפצע בקרב תל חי העביר יוסף טרומפלדור דרך רופאו מכתב בעברית לקלוורסקי. לדבריה, סבה הוועק לזירת הקרב, גם בגלל יחסיו הטובים עם אנ" שי הצבא הצרפתי שהוצבו בא" זור: "הוא עלה על סוס, אבל הסוס שכר את הרגל בחלסה (היום קריית שמונה) והוא לא הגיע בזמן". במחקרו מחלק רובינשטיין את חייו של קלוורסקי לשני חלקים. בחלק הראשון התמקד בקניית אדמות, בשני פעל למען השלום:

עדנה קוט לצד תמונת סבה, בשבוע שעבר צילום: אבישג שאר-יישוב

קלוורסקי לתפקיד מנהל הלשכה המאוחדת של המוסדות הישר" ביים לטיפול בבנייה הערבית, אבל ב-1931, בהיותו בן 63, פוטר שוב. ב-16 השנים שחלפו מאז ועד מותו הקדיש את חייו למאמצים לכונון חיים משותפים בין יהודים לער" ביים, ובהם יוזמת הפדרציה הדו-לאומית. בשלב זה, לדברי רובי" נשטיין, הוא כבר היה חריג: "גם בן-גוריון רצה הכנות עם הערבים, אבל התפכח ועבר לבניין הכוח".

נכדתו של קלוורסקי: הוא אמר שאם לא נחיה עם הערבים או שהארץ תחולק יישפך פה דם

את פועלו של קלוורסקי מג" דיר רובינשטיין "דון קישוטיות": "השיטות שלו לא היו מעשיות, אף שהיו לו גם הצעות רציניות. בסופו של יום הוא היה איטופיסט, מעבר לריאליה של הזמן". כשור" תף למשלחות משא ומתן לשלום עם מצרים, סוריה, ירדן והפלסטי" נים הוא מוסיף: "אני מעריך אותו על כך שרצה שלום, זה דבר נאצל, אבל צריך בשלות וצריך גם פר" טנה, מה שאין לנו באופן מספיק בהקשר הפלסטיני עד היום. עם זאת, לא צריך להרפות משאיפת השלום, גם אם אנחנו ב-2018 וזה לא נראה מזהיר. כששולחים לצבא חיילים שיכולים להייהרג, צריך גם להראות לחייל שמחפ" שים דרך שלא יצטרך להילחם". גם כששמו של קלוורסקי כבר עלה לתודעה הציבורית הוא הוצג באור שלילי: ב-2008 פר" סם הסופר אלון חילו רומן היסטור" רי, "אחוות דג'אני", שבו השתמש בשמו של קלוורסקי וצייר אותו

"האדם הזה, היו בו הפכים. הוא היה אלוף גאולת הקרקע ובזכו" תו קמו הרבה מהיישובים בגליל. הוא היה איש ארגון מאוד מוצ" לח ואנשים מהתקופה אמרו עליו שהיה בו כישרון גדול". קלוור" סקי נחשב גם מומחה לענייני ער" ביים, ובשנותיו הראשונות של המ" נדט הבריטי היה היישוב היהודי תלוי בו: "מאוד סמכו עליו בהנה" לה הציונית, פרדריק הרמן קיש (איש ההנהלה, שנפל בעת שירור" תו בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה) לקח אותו להיות אחראי על המחלקה הערבית".

אבל בשנות ה-20 הוא פור" טה, אחרי שנמצא שדרך הפעור" לה שלו היתה לא יעילה. לדברי רובינשטיין, "הוא חשב שבטובות הנאה כלכליות אפשר לקנות את הערבים, וקיווה לפתח דרך הכ" סף אופוזיציה למופת. אני מניח שבצד השני ראו אותו ככספומט. גם קיש, שבהתחלה נתן לו אש" ראי כספי ופוליטי, התייאש. הוא הוציא המון כסף של יק"א, עד כדי כך שכשפוטר חלק מהפנסיה שקיבל הוקדש להשבת החובות". קוט מוסיפה שסבה הוציא כסף גם מכיסו הפרטי, ונאלץ להחזיר הל" וואות שלקה לצורך כך. הכישלון לא שינה את דעור" תיו. לפני מאורעות תרפ"ט בי" קשה ההנהלה הציונית מאישים שונים להשיב על שאלון בעניין היחסים עם הערבים בניסיון לג" כש עמדה לגביו. קלוורסקי, שכור" נה "אחד מבעלי הדעות הפרו-ער" ביות הישנים", כתב אז: "אין עם רע כעם הערבי ואין עם טוב כעם הערבי והטוב והרע, כלומר, לע" שות טוב לנו או להיפך, להפכו לרע ולשונא לנו, בידינו". אחרי המאורעות הוחזר

כנוכל שפל. הסאגה הזו, שקוט מעדיפה שלא לדבר עליה, הס" תיימה בפשרה בין חילו לבין בני המשפחה, שבמסגרתה שונה שם הדמות במהדורות הבאות של הס" פה. הפולמוס בנושא דרבן את רור" בינשטיין לעדכן את מחקרו ולה" כיון הרצאה חדשה על קלוורסקי, כדי לתקן את העוול שנעשה לו. קוט, בת 86, התנדבה בעצ" מה להגנה בגיל 16, ללא ידיעת הוריה. היא זוכרת היטב את כי" קוריו של סבה בבית משפחה בתל אביב. לאחר שהתאלמן עבר לגור עם בתו, חרמונה, שקיבלה מההגנה מגרש בשל נכונותה לגור בצפון תלפיות, ליד השכונה הער" בית אבו תור. באותה תקופה ניצל מניסיון התנקשות: יום אחד נור" תה אש על הבית, ואורח שהיה בו נהרג. קלוורסקי לא היה אז בבית, אבל "כולם אמרו שקרוב לודאי שהכדורים לא היו מופנים לאורח אלא כנראה אליו".

קוט היתה מנהלת המחלקה הנורולוגית בבית החולים מאיר בכפר סבא. היא נישאה לפרופ' איתמר קוט, גם הוא איש ההגנה ולימים מנהל המחלקה לכירור" גיה בבילינסון. הקשר עם מרגליות נוצר במקרה דרך קרוב משפחה של איתמר ובן היישוב, יורם קמ" רי. "לא מוזמן כל המשפחה התכנ" סה במרגליות", מספרת קוט. "אני מרגישה שזה תיקון". כעת שוק" לים צאצאיו של קלוורסקי לק" נות יחד בית בהרחבה של המושב. "חוף משם טוב. אולי ירשנו כלום", אומרת קוט. "אחרי שס" בתא נפטרה דודתי גילתה שהיו לו שני מגרשים, אחד בחולון ואחד בחיפה. מתברר שהוא מכר אותם, ונתן את הכסף לליגה לש" תוף יהודי-ערבי". אבל המורשת, לדבריה, נשמרת עד היום: "אצל סבא הזולת היה יותר חשוב מא" שר עצמו, וכולנו חיינו ברוח כזאת. המשפחה מכבדת את המורשת של סבא כי יש מורשת — המוסריות שלו, הכבוד שהוא נתן לאשה, הכ" בוד שהוא נתן לערבים".

לשאלה מה היה סבה חושב היום משיבה קוט: "הוא היה אומר 'אני מצטער, אבל הנה יש שפיכות דמים כל הזמן'. הוא היה אדם זור", ודווקא היום היה הולך לש" תי מדינות, כי זה הפתרון המוסרי, שאדם שרוצה שהארץ תפרח מבין שזה מה שצריך להיות. זה אסון אם תהיה פה מדינה דו-לאומית".